

Ik wensch hier te vermelden dat ik het gesprek met VOORHOEVE in hoofdpunten slechts korten tijd daarna tusschen mijn protokollen heb genoteerd.

Met verdere beschouwingen over deze zaak zal ik mij niet inlaten. Ik hoop haar thans voldoende te hebben toegelicht, zoodat ik van verder debat hierover mijnerzijds afzie en dit stukje zal besluiten met dit feit te constateeren: dat, zooals ik in mijn artikel (Tijdschrift 12 Sept.) reeds aantoonde, de cultuur, waarvan VAN CALCAR in zijn artikel (Tijdschrift 1 Aug.) zegt, dat zij in alle opzichten bij de kweeking de eigenschappen van den typhusbacillus vertoonde, dat zij in voldoende sterkte door een bekend typhusserum werd geagglutineerd en dat zij op den voedingsbodem van VON DRIGALSKI-CONRADI als een typische colibacil groeide, niet anders is dan een mengsel van twee verschillende tot de colibacillengroep behorende microorganismen.

Leiden, 19 September 1908.

T. A. VENEMA.

Geachte Redactie!

In het *Tijdschrift* van 12 September heeft VENEMA gemeend zijn licht te moeten doen schijnen over een opstel van mij over bovenstaand onderwerp.

Ik beschreef in dat opstel een cultuur van micro-organismen, die met uitzondering van den groei op CONRADI-DRIGALSKY typhuseigenschappen vertoonde en deelde tegelijkertijd mede dat deze cultuur door VOORHOEVE was geïsoleerd en verder zelfstandig, dus voor eigen verantwoordelijkheid, was onderzocht.

Terecht heeft dan ook VOORHOEVE den aanval van VENEMA als tegen hem zelf gericht beschouwd en zich het recht voorbehouden dien aanval in het nummer van dit *Tijdschrift* van 19 September j.l. te beantwoorden.

Waar VOORHOEVE's onderzoek in mijn laboratorium geschiedt, meen ik eveneens het recht te hebben in deze kwestie een woord mee te spreken.

Tot goed begrip der zaak diene het volgende: Vóór ongeveer 2½ jaar verzocht VOORHOEVE mij om een onderwerp voor een onderzoek, meer speciaal in biologisch-chemische richting (de heer VOORHOEVE deed behalve het arts-examen ook het candidaatsexamen in de scheikunde). Ik wees hem aan de hand van verschillende publicaties op de overgangen die er schenen te bestaan tusschen verschillende leden van de enteritisgroep. VOORHOEVE besloot toen die overgangen langs experimenteelen weg te bestudeeren en met onderbreking van ruim een jaar is dat onderzoek tot nu toe door hem voortgezet. Vooral met het oog op het chemisch karakter zou mijne verantwoordelijkheid deels eene quasi-verantwoordelijkheid zijn en die wenschte ik toen niet te aanvaarden. De door mij beschreven en door VOORHOEVE onderzochte stam is mij door deze herhaaldelijk gedemonstreerd evenals de veranderingen, welke die stam gedurende het voortkweken vertoonde, zoodat ik ten slotte evengoed als ieder bij ons in het laboratorium wist, dat het organisme langzamerhand coli-eigenschappen ging aannemen.

Indien ik thans mede de volle verantwoordelijkheid voor het onderzoek van VOORHOEVE aanvaard, dan doe ik dat niet omdat ze mij drenserig wordt opgedrongen, maar gaarne en met volle overtuiging, echter met dien verstande dat mij niets van een verdienste wordt toegerekend, die mij niet toekomt.

Thans een enkel woord over mijn oorspronkelijk artikel in verband met het door VENEMA geschrevene.

Ik schreef: „Waar blijft men nu, indien men vasthoudt aan NEUFELD'S uitspraak in KOLLE en WASSERMANN'S *Handbuch der pathogenen Mikro-organismen*, welke luidt: „Wenn von einem Bacterium auch nur ganz geringe Mengen Gas gebildet werden, so ist es sicher kein Typhus”.

VENEMA meent, dat door een dergelijke uitspraak als die van NEUFELD omver te werpen onze tegenwoordige bacteriologische typhus-diagnostiek belangrijke wijzingen zou moeten ondergaan. Zonder met hem over deze kwestie van gedachten te willen wisselen wensch ik, zooals VOORHOEVE trouwens reeds deed, alleen hier de aandacht te vestigen op het feit dat SHIGA een onderzoek refereerde over „Lactose-spaltende Typhus-bacillen. Sterker nog: Voor eenigen tijd werd uit het Institut für Experimentelle Therapie te Frankfurt a. M. een typhusstam beschreven, die aanvankelijk geheel onbewegelijk was en bovendien door geen enkel typhusserum werd geagglutineerd. Eerst bij de achtste generatie trad bewegelijkheid in en werd de stam normaal agglutinabel. En toch, geachte redactie, heeft niemand het noodig geoordeeld, zich op dien en dien datum, te zoo- en zooveel uren naar EHRlich's instituut te begeven om, nadat hem een cultuur van bovengenoemden stam was verstrekt en hij zich ervan had overtuigd, dat hem de echte bacillen waren ter hand gesteld, later deze nieuwe organismen „zonder eenige opmerking of critiek” als een heel gewone in niets afwijkenden typhusstam te beschrijven.

Zoo zijn er in de literatuur gevallen te over, doch ze hier aan te halen zou te veel van uwe plaatsruimte vergen, terwijl ik bovendien niet ver de op VOORHOEVE'S onderzoek wensch vooruit te loopen.

En nu, geachte redactie, nog een opmerking mijnerzijds. Ik zou de laatste zijn om te eischen dat een redacteur van een tijdschrift zóó op de hoogte was van de verschillende speciaalvakken, dat hij direkt zou kunnen beoordeelen welke stukken al of niet voor plaatsing in aanmerking kwamen.

Zou het daarom niet gewenscht zijn ook stukken als die van VENEMA, die op een door mij niet verder te qualificeeren wijze critiek op goed bedoelde artikelen uitoefenen, vóór de plaatsing aan een bevoegd deskundige ter beoordeeling te zenden. Ik meen te mogen betwijfelen of deze censor veel zou moeten afwijzen, maar toch heb ik de overtuiging, dat een stukje als dat van VENEMA niet zonder commentaar eenige dagen na de inzending als hoofdartikel in het *Tijdschrift* ware opgenomen geworden. Dergelijke artikelen mogen aan zeer enkelen een exquis genot verschaffen, de instemming der overgrootte meerderheid genieten ze niet.

Met dank voor de plaatsing.

Leiden, 20 September 1908.

R. P. VAN CALCAR.

Beide bovenstaande stukken ontvingen wij gelijktijdig. Wij meenen hiermee deze bespreking gesloten te mogen verklaren.

De Redactie.

